

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

Heeten, Stevenskamp

ZGR

Datum: 19 december 2019

Projectnummer: 190240.01

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Egel en kleine marters	3
1.3	Plangebied	4
1.4	Kwaliteitsborging	6
2	Wettelijk kader	8
2.1	Verboden en zorgplicht	8
2.2	Opzetvereiste	9
2.3	Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing	9
3	Ecologie van soorten	11
3.1	Egel	11
3.2	Vleermuizen	11
4	Onderzoekmethodiek soorten	14
4.1	Egel	14
4.2	Vleermuizen	14
5	Resultaten	17
5.1	Egel	17
5.2	Vleermuizen	18
6	Conclusie en advies	23
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?	23
6.2	Ontheffing aanvragen	24
6.3	Mitigerende maatregelen	25
6.4	Broedperiode en zorgplicht	25
6.5	Vervolgstappen	26

Geraadpleegde literatuur

Bijlage 1. Overzicht waarnemingen vleermuizen per veldbezoek

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op het terrein van ZGR Stevenskamp te Heeten wordt het centraal gelegen gebouw gesloopt ten behoeve van de uitbreiding van het zorgcentrum. Er zullen op deze plek 48 appartementen voor beschermd wonen worden gerealiseerd. Het gebouw dat zuidwestelijk gelegen is op dit terrein zal blijven bestaan, maar de uitbreiding zal wel aansluiten op dit gebouw. Mogelijk worden er voor de herinrichting van het terrein ook bomen gekapt of wordt overige vegetatie verwijderd. Deze geplande werkzaamheden kunnen negatieve effecten veroorzaken op ter plaatse voorkomende beschermde soorten.

Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Er dient daarom vanuit de ecologie onderzocht te worden of met de ruimtelijke ontwikkelingen die het plan toestaat sprake is van overtreding van de geldende natuurwet- en regelgeving. In dit kader heeft SAB aan Ecologisch Adviesbureau Viridis gevraagd een onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van beschermde plant- en diersoorten middels een quick scan natuur (Timmerman, F. 2019). Uit deze quick scan blijkt dat op voorhand de aanwezigheid van essentiële elementen van verschillende soorten vleermuizen en de egel in het onderzoeksgebied niet kan worden uitgesloten. Voorliggende rapportage zet de bevindingen van het nader onderzoek naar deze soorten uiteen.

Het doel van het hierna beschreven onderzoek is om de aan- of afwezigheid aan te tonen van voornoemde soorten en om vast te stellen wat de functies van het plangebied en het omliggende terrein voor deze soorten zijn. Uiteindelijk wordt op basis van deze bevindingen een advies uitgebracht over de wettelijke consequenties hiervan en eventuele vervolgstappen die noodzakelijk zijn.

1.2 Egel en kleine marters

Volgens het document Soortenbescherming in Overijssel; bunzing, egel, hermelijn en wezel (provincie Overijssel, 2019) worden de egel en de drie soorten kleine marters in het laatste kwartaal van 2019 mogelijk van de vrijstellingslijst voor ruimtelijke ontwikkelingen van de Wet natuurbescherming afgehaald. Echter, wij kunnen hier op het moment van schrijven nog geen officiële publicatie over vinden. Uit persoonlijke communicatie met de provincie Overijssel blijkt dat ze inmiddels wel besloten hebben om deze vier soorten van de vrijstellingslijst af te halen. Voor de voortgang van dit ecologisch onderzoek en de hiermee samenhangende ruimtelijke ontwikkeling gaan we er daarom vanuit dat deze vier soorten niet meer op de vrijstellingslijst staan.

Voor de drie soorten kleine marters is binnen het onderzoeksgebied geen geschikt leefgebied aanwezig. Direct ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich wel potentieel geschikt leefgebied, maar dit wordt met de geplande ruimtelijke ontwikkeling niet aangetast. Voor de egel is in het onderzoeksgebied wel potentieel geschikt

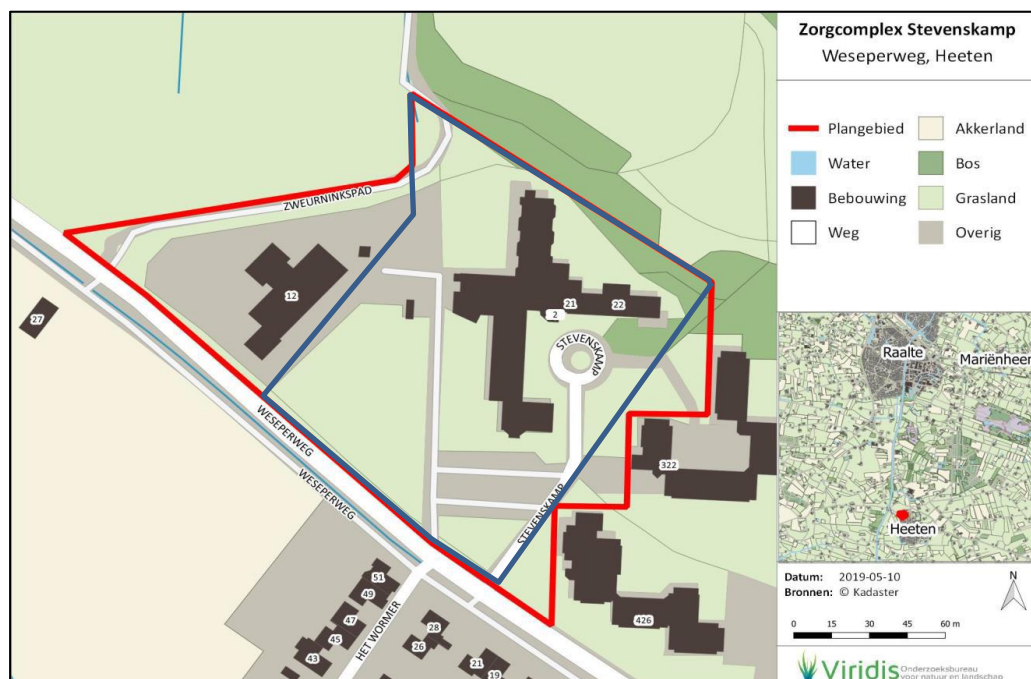
leefgebied aanwezig. Deze soort is dan ook aanvullend meegenomen in dit ecologisch onderzoek.

1.3 Plangebied

1.3.1 Huidige situatie

Het plangebied beslaat ongeveer 2,7 ha van het terrein van ZGR Stevenskamp aan de Stevenskamp te Heeten. Het terrein bestaat uit een aantal appartementencomplexen te midden van gazons en parkeerplaatsen die zijn omzoomd met hagen. Aan de noord- en westzijde van het plangebied en langs de Weseperweg staan bomenrijen. Ook tussen de gazons staat verspreid een aantal bomen.

Omdat het westelijke gebouw niet geschikt is voor vleermuizen is dit gebouw niet meegenomen in het vleermuisonderzoek. Zie navolgende voor de ligging van het plangebied en het onderzoeksgebied voor vleermuizen.

Kaart met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd) en onderzoeksgebied vleermuizen (blauw omkaderd). Bron: kadaster. Bewerking: Viridis & SAB.

Op 22 mei 2019 zijn tijdens het veldbezoek van de quick scan natuur (Viridis, 2019) navolgende foto's gemaakt. Deze geven een impressie van het plangebied.

Vooraanzicht zorgcentrum Stevenskamp

Achterzijde zorgcentrum Stevenskamp

Gazons met bomen rondom Stevenskamp

Nieuwbouw locatie Stevenserf

Stal met geitenweide op het zorgcomplex

Boschages aan de rand van het plangebied

1.3.2 Toekomstige situatie

Op het terrein van ZGR Stevenskamp wordt het centraal gelegen gebouw gesloopt ten behoeve van de uitbreiding van het zorgcentrum. Er zullen maximaal 70 appartementen voor beschermd wonen worden gerealiseerd. Het zuidwestelijk gelegen gebouw zal blijven bestaan. De uitbreiding zal hier op aansluiten middels een gang. Voor de terreininrichting is het huidige plan om drie bomen aan de zuidzijde te kappen.

Concept van de toekomstige situatie in het plangebied aan de Wesepweg te Heeten.

1.4 Kwaliteitsborging

Kwaliteit van het ecologisch onderzoek en het geleverde product staat bij SAB hoog in het vaandel. Mede daarom zijn wij aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Om te allen tijde aan onze standaard te voldoen, hanteren wij de volgende werkwijze:

- Het onderzoek wordt uitgevoerd conform geldige onderzoeksprotocollen, zoals het vleermuisprotocol (2017), de kennisdocumenten van BIJ12 (2017) en de soortinventarisatieprotocollen van het NGB (2017).
- Het afwijken van de protocollen vindt enkel plaats indien dit ecologisch goed te onderbouwen en te rechtvaardigen is.
- Het onderzoek wordt enkel uitgevoerd door deskundigen op het gebied van de betreffende soorten. Ecologen in opleiding tot deskundige zijn tijdens veldonderzoek altijd onder begeleiding van een deskundige. Onder een ecologisch deskundige verstaan we iemand met aantoonbare ervaring en kennis op het gebied van soortspecifieke ecologie en die voldoet aan één of meerdere van onderstaande punten (www.rvo.nl):
  - 1 Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
  - 2 Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
  - 3 Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;

- 4 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
  - 5 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming van de Nederlandse natuur.
- Nadat het eerste conceptrapport gereed is, beoordeelt een collega het rapport op inhoud en vorm. De auteur verwerkt de geplaatste opmerkingen of bespreekt deze met de beoordelaar om zo tot een eensluidend advies te komen.

2 Wettelijk kader

De bescherming van dier- en plantensoorten is geregeld in de Wet natuurbescherming (wetten.overheid.nl). De artikelen waarin in dit hoofdstuk naar wordt verwezen, komen allen uit deze wet.

2.1 Verboden en zorgplicht

Voor een aantal soorten is door middel van verboden een beschermingsregime opgenomen. Er is een apart beschermingsregime voor vogelrichtlijnsoorten (artikelen 3.1 tot en met 3.4), voor habitatrichtlijnsoorten (artikelen 3.5 tot en met 3.9) en voor andere soorten (artikelen 3.10 en 3.11).

Naast de beschermde dier- en plantensoorten geldt op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming voor al de in het wild levende soorten ook een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zo veel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2.1.1 *Vogelrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.1: het is verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen, het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze soorten te beschadigen of te vernielen of nesten van vogels weg te nemen. Ook is het verboden deze soorten opzettelijk te storen wanneer dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort.

De verboden in de wet zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Daarnaast zijn van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd, dus ook als ze niet als broedlocatie worden gebruikt. Het betreft dan over het algemeen soorten die hun nest het gehele jaar als verblijfplaats gebruiken of soorten die niet of nauwelijks in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

2.1.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.5: het is verboden om soorten van de Habitatrichtlijn en van de verdragen van Bonn en Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren, om eieren opzettelijk te vernielen, om voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om planten van de Habitatrichtlijn en van het verdrag van Bern opzettelijk te ontwortelen of te vernielen.

2.1.3 *Andere soorten*

Naast de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten worden in de wet nog een aantal andere dier- en plantensoorten beschermd. Voor deze soorten zijn bij ruimtelijke ingrepen de volgende verboden relevant, zoals is weergegeven in artikel 3.10: het is verboden de beschermde diersoorten opzettelijk te doden of te vangen en om de vaste voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en het is verboden om de beschermde plantensoorten opzettelijk te plukken, ontwortelen of te vernielen.

2.2 **Opzetvereiste**

Bij veel van de hierboven genoemde verboden is er sprake van een opzetvereiste. Zo is het verboden om vogelnesten *opzettelijk* te beschadigen. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert (Europese Commissie, 2007). Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet is iemand die in het voorjaar een boom omzaagt en daarbij 'per ongeluk' een vogelnest beschadigt. De persoon had niet de opzet dit nest te beschadigen. Maar in de broedtijd van vogels is er wel een aanzienlijke kans dat er in een boom een vogel nestelt. Er kan daarom toch sprake zijn van opzettelijke beschadiging van het nest; voorwaardelijke opzet.

2.3 **Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing**

Provinciale Staten kunnen in een verordening een vrijstelling verlenen van de bovenstaande verboden (artikel 3.10, lid 2). De provincie Overijssel heeft besloten voor een aantal algemeen voorkomende zoogdiersoorten en amfibieën een vrijstelling te verlenen, voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en voor handelingen in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Het betreft de soorten aardmuis, bosmuis, dwergmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, haas, huisspitsmuis, konijn, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, woelrat, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, meerkikker en middelste groene kikker. De provincie Overijssel is van plan voor eind 2019 de volgende soorten van de lijst met vrijstellingen te halen: bunzing, egel, hermelijn, ondergrondse woelmuis en wezel

Daarnaast zijn de in paragraaf 2.1.1 beschreven verboden niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode (artikel 3.31). Gedragscodes kunnen daarbij zowel gebruikt worden voor de omgang met de Vogelrichtlijnsoorten, de Habitatrichtlijnsoorten als de andere beschermde soorten. Wel geldt voor de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten de aanvullende eis dat de handelingen die men uitvoert een wettelijk belang dienen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (artikel 3.31, lid 1 onder d). Het gaat dan onder meer om handelingen in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten, wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, onder bepaalde voorwaarde een ontheffing verlenen van de verboden (artikel 3.8 lid 1 en artikel 3.10 lid 2). Ook hierbij geldt voor vogelrichtlijnsoorten en habitatrichtlijnsoorten dat aan de handelingen die men verricht een wettelijk belang van de Vogelrichtlijn respectievelijk de Habitatrichtlijn ten grondslag dient te liggen (artikel 3.8 lid 5). Voor de andere beschermde soorten zijn, naast deze wettelijke belangen, ook nog aanvullende belangen geldig (artikel 3.10 lid 2).

3 Ecologie van soorten

3.1 Egel

Egels komen in Nederland op veel verschillende plekken voor. Tuinen, bosranden, struweel en loofbos zijn goede leefgebieden. Ook in steden waar voldoende groen en schuilplaatsen zijn kunnen egels voorkomen (zoogdiervereniging.nl). Egels zijn 's nachts actief en houden zich overdag op in nesten van bijvoorbeeld bladeren of mos. Deze nesten bevinden zich bijvoorbeeld onder struiken, in dichte hagen, in compost-holen, in konijnenholen of in holtes in bomen. In de zomer kunnen ze ook op kale grond onder struikgewas slapen. Een deel van het jaar, van november/december tot april/mei, zijn egels in winterslaap. Hun winternesten maken ze meestal in de grond maar ook in een gebouw of in een takken- of composthoop. Egels eten vooral dierlijk voedsel, zoals kevers, rupsen, oorwurmen, slakken, regenwormen, kleine zoogdieren of eieren. In het najaar eten ze ook wel vruchten en paddenstoelen (zoogdiervereniging.nl, Veldman en Troost 2019).

3.2 Vleermuizen

Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden nemen hierin een centrale plaats in. Deze worden hieronder besproken.

3.2.1 *Verblijfplaats*

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen (BIJ12, 2017c). Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 60 vrouwtjes (Dietz et al., 2011).

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn geen grote groepen vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen (www.vleermuis.net). Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren (BIJ12, 2017c). De meervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten trekken weg uit Nederland naar warmere oorden (www.vleermuis.net).

Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en boombewonende soorten als rosse vleermuis en watervleermuis. Daarnaast bestaan soorten die van beide elementen gebruikmaken. Daarbij is ook onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten zoals de gewone dwergvleermuis verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen, etc.). Andere soorten als de rosse vleermuis verblijven jaarrond in bomen (in holten, holen en achter loshangend schors). De watervleermuis overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders en verblijft in de zomerperiode in boomholten (Dietz et al., 2011; Zoogdiervereniging en Probos, 2012).

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld (www.vleermuis.net). Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 kilometer bijeen (BIJ12, 2017c). Bij grotere vleermuissoorten als de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter (BIJ12, 2017d).

Van de gewone dwergvleermuis is bekend dat deze gebruik maakt van massawinterverblijfplaatsen. Zodra het in de herfst en winter echt koud wordt, trekken de gewone dwergvleermuizen van hun solitaire winterverblijfplaatsen (vaak zijn dit ook zomer-, kraam-, of paarverblijfplaatsen (BIJ12 2017c) naar massawinterverblijfplaatsen. Zover bekend zijn dit voornamelijk grote, massieve gebouwen, waar ze diep weg kunnen kruipen in diepe spleetvormige ruimten zoals een spouw, dilatatievoeg of hol vloerelement (Brekelmans & Korsten, 2014).

3.2.2 Vliegroutes

Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Bepaalde vleermuissoorten, zoals de gewone dwergvleermuis, gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing zijn hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie (www.vleermuizenindestad.nl, Limpens et al., 2004).

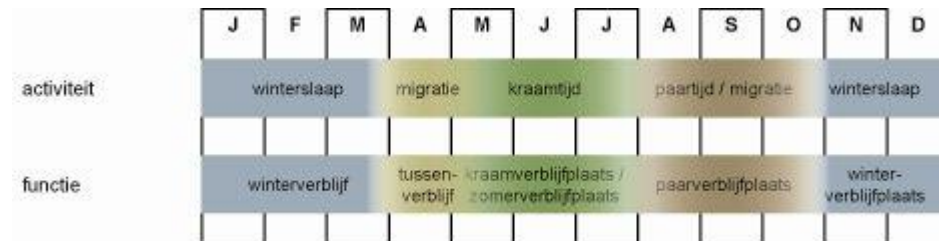
3.2.3 Foerageergebied

Vleermuizen gebruiken verschillende typen gebieden om voedsel te vinden. Hiertoe heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen (BIJ12, 2017c). De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden

maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven opener terrein. De watervleermuis foerageert meestal boven open water (www.vleermuizenindestad.nl).

3.2.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap (www.vleermuizenindestad.nl). zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen. Bron: Zoogdiervereniging

4 Onderzoekmethodiek soorten

4.1 Egel

Met het verschijnen van het document Soortenbescherming in Overijssel; bunzing, egel, hermelijn en wezel in juli 2019 werd bekend dat de egel waarschijnlijk in het laatste kwartaal van 2019 van de vrijstellingslijst voor ruimtelijke ontwikkelingen van de Wet natuurbescherming afgehaald zou worden in de provincie Overijssel. Er hadden voor dit project toen al verschillende veldbezoeken voor vleermuizen plaatsgevonden. Tijdens deze veldbezoeken is ook gelet op de aanwezigheid van andere diersoorten. Dit werd gedaan door middel van zicht en geluidswaarnemingen. Omdat toen al meermalen egels zijn vastgesteld was al duidelijk dat egels in het plangebied aanwezig zijn. Daarom is ook besloten dat een aanvullend specifiek onderzoek naar egels volgens het document van de provincie Overijssel niet meer noodzakelijk was. Vervolgens is tijdens de overige veldbezoeken voor de vleermuizen ook nog nadrukkelijk gelet op aanwezigheid van de egel. De datums van deze veldbezoeken staan beschreven in paragraaf 4.2.1. Op deze manier is aanwezigheid van de egel in het plangebied met voldoende zekerheid vastgesteld.

4.2 Vleermuizen

4.2.1 Onderzochte soorten, functies en onderzoeksomstandigheden

Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2017 (Netwerk Groene Bureaus, 2017). Om aan deze richtlijnen te kunnen voldoen is allereerst beoordeeld welke vleermuissoorten mogelijk in het plangebied voor kunnen komen en welke functies het voor deze soorten kan vervullen. Deze beoordeling is reeds in de quick scan natuur door Viridis uitgevoerd. Zie hiervoor het navolgend overzicht.

Beoordeling van mogelijk aanwezige soorten en de functies die de situatie in het onderzoeksgebied zou kunnen vervullen (x = functie is niet uit te sluiten, - = functie is uit te sluiten).

Vleermuissoort	Kraamverblijf	Zomer-verblijf	Paarverblijf	Winter-verblijf	Foerageergebied	Vliegroute
Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	-x
Laatvlieger	x	x	x	x	x	x

De mogelijk aanwezige vleermuissoorten en functies, zoals weergegeven in voorgaand overzicht, zijn in dit onderzoek onderzocht. Om voor deze soorten te voldoen aan de onderzoekseisen van het vleermuisprotocol zijn de veldbezoeken uitgevoerd zoals is weergegeven in navolgende tabel. In deze tabel zijn ook de weersomstandigheden en het aantal onderzoekers weergegeven. Tevens is weergegeven wanneer welke functies zijn onderzocht.

Data, tijden, onderzoeksomstandigheden en onderzochte functies tijdens de uitgevoerde onderzoeken.

Veldonderzoeksdata	13-06-2019	13-06-2019	14-06-2019	10-07-2019	14-08-2019	03-09-2019	30-09-2019
Onderzoeksrunde	1	2	2	3	4	5	6
Zon op	05:18	05:18	05:18	05:30	06:21	06:54	07:39
Zon onder	22:03	22:03	22:04	22:10	21:08	20:24	19:21
Tijd (start)	02:18	22:00	22:00	22:00	00:00	00:00	20:30
Tijd (eind)	05:20	00:05	00:05	00:40	02:00	02:00	22:30
Temperatuur (°C)	12	14-13	18	14	14-13	13	12-13
Windkracht (Bft)	2	2	2	1	2	2	1-2
Neerslag	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen
Weersomstandigheden	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed
Aantal onderzoekers	3	3	3	5	2	2	2
Onderzochte soorten	Alle behalve laatvlieger	Laatvlieger	Laatvlieger	Alle behalve laatvlieger	Alle	Alle	Alle
Onderzochte functies							
Kraamverblijfplaatsen	x	x	x	x			
Zomerverblijfplaatsen	x	x	x	x			
Paarverblijfplaatsen						x	x
Massawinterverblijf					x	x	
Foeragegebied	x	x	x	x	x	x	x
Vliegroutes	x	x	x	x	x	x	x

4.2.2 Methode

De onderzoekers hebben zich gedurende het veldonderzoek over het onderzoeksgebied verspreid en gezocht naar vleermuizen door middel van zichtwaarnemingen en het gebruik van batdetectors. Navolgende waarnemingen zijn belangrijk en zijn in ieder geval genoteerd:

- Vleermuizen die in of uit een gebouw, boom, etc. vliegen. Dit wijst op de aanwezigheid van een verblijfplaats;
- Zwermgedrag; vleermuizen die een tijdje en op een typische manier op een bepaalde plek rondvliegen. Vaak met meerdere vleermuizen, maar kan ook alleen. Dit kan duiden op een verblijfplaats.
- Paargedrag, zoals baltsactiviteit van mannelijke vleermuizen. Dit kan bijvoorbeeld wijzen op de aanwezigheid van een paarterritorium en paarverblijfplaatsen.
- Foeragerende vleermuizen. Hierbij is van belang hoeveel vleermuizen foerageren en of nog andere functies in de buurt aanwezig zijn. Op basis van deze waarnemingen is bepaald of sprake is van essentieel foeragegebied.
- Meerdere vleermuizen die een bepaalde route vliegen. Dan is meestal sprake van een vliegroute van vleermuizen. Op basis van deze waarnemingen en een inschatting van de omgeving is bepaald of sprake is van een essentiële vliegroute.

4.2.3 Batdetectors

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors. In dit onderzoek zijn de typen Petterson D240X, Petterson M500 en Batlogger M gebruikt. Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van deze detectoren kunnen opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van computerprogramma's. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

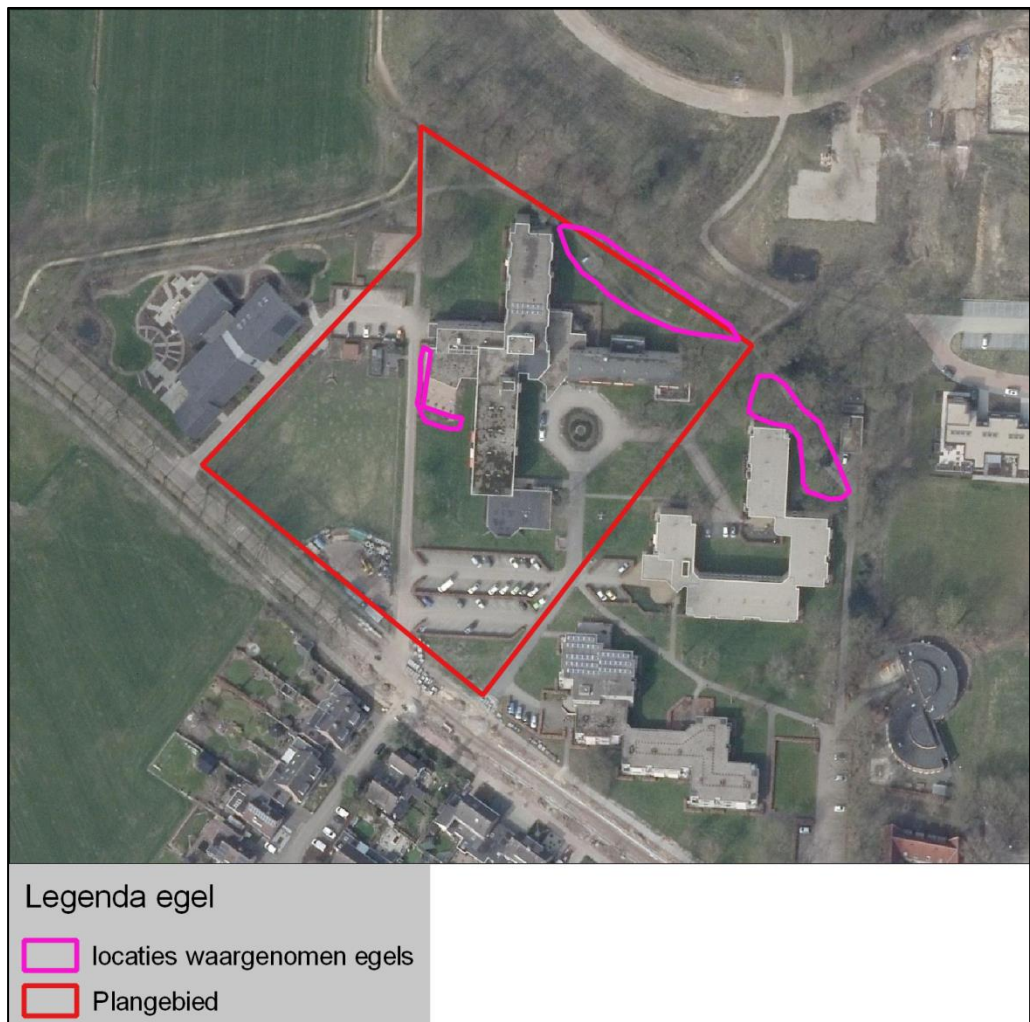
4.2.4 Weersomstandigheden

De vleermuisveldbezoeken mogen alleen bij goede weersomstandigheden uitgevoerd worden. Deze eisen zijn ook in het vleermuisprotocol opgenomen. Als de weersomstandigheden onvoldoende zijn, is de vleermuisactiviteit lager dan bij goede weersomstandigheden en geven de waarnemingen geen goed beeld van het vleermuisgebruik van het onderzoeksgebied. In dit geval zijn alle veldbezoeken bij goede weersomstandigheden uitgevoerd. Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

5 Resultaten

5.1 Egel

Tijdens alle veldbezoeken voor het vleermuizenonderzoek zijn er in kleine dichtheden egels aangetroffen in het plangebied. Tijdens elk bezoek foerageerde er circa twee à drie egels in het plangebied. Deze egels bevonden zich voornamelijk in de bosschages, op de gazons en onder de struiken aan de noordoostzijde. Ook is er een egel waargenomen in de struiken voor het kantinegebouw aan de westzijde van het plangebied. Tijdens het veldbezoek van 10 juli 2019 en 30 september 2019 is er ook een juveniele egel aangetroffen. Op 10 juli werd één juveniel waargenomen op de gazons rondom de gymtoestellen aan de noordoostzijde en op 30 september werd er één juveniel waargenomen in de bosschages ten oosten van het onderzoeksgebied. Deze waarnemingen duiden erop dat er in of rondom het plangebied een nestlocatie(s) van een egel aanwezig is. Navolgende afbeelding toont de locaties waar de egels tijdens de verschillende veldbezoeken zijn waargenomen.

Locaties waargenomen egels tijdens de veldbezoeken voor vleermuizen

Al met al kan gesteld worden dat de gehele groene buitenruimte van het onderzoeksgebied door de egel in gebruik is als foerageergebied en leefgebied. Daarbij dient er-

van uitgegaan te worden dat de bosschages, struiken en hagen als foerageergebied, rustplaats en voortplantingsplaats gebruikt kunnen worden en de gazons enkel als foerageergebied.

5.2 Vleermuizen

5.2.1 Kraamverblijfonderzoek

13 juni, ochtend, vleermuisonderzoek 1

De eerste waarneming is gedaan om 2:47 uur. Het betrof een overvliegende gewone dwergvleermuis aan de oostzijde van het onderzoeksgebied. Verder zijn er twee gewone dwergvleermuizen ingevlogen op twee verschillende plekken onder de daklijst aan de noordwestzijde; één vleermuis om 4:25 uur en één vleermuis om 4:42 uur. Omdat beide invliegplekken dicht bij elkaar liggen en er maar één vleermuis is ingevlogen op iedere plek gaan we uit van twee zomerverblijven. Daarnaast is er ook een kraamverblijfplaats van een gewone dwergvleermuis aangetroffen in het gebouw aan de zuidwestzijde. Vanaf 4:15 uur werden de eerste zwermende individuen waargenomen en om 4:45 uur waren er 12 vleermuizen ingevlogen. Naast deze verblijfplaatsen hebben twee vleermuizen ook zwermgedrag vertoond aan de noordwestzijde maar deze zijn niet ingevlogen. Verder zijn er drie foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen aan de noordwestzijde en is er om 3:30 uur nog één overvliegende laatvlieger waargenomen aan de zuidoostzijde van het onderzoeksgebied.

Zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

Zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

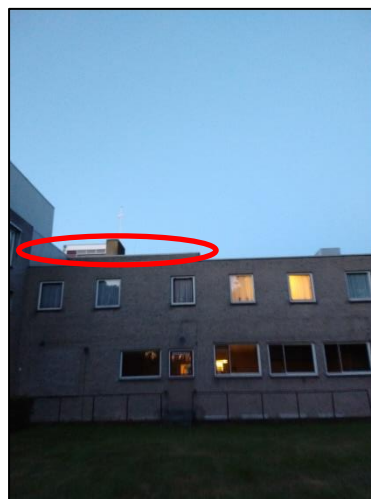
13 juni, avond, vleermuisonderzoek 2

Om 22:05 uur zijn de eerste vleermuizen waargenomen. Het waren twee gewone dwergvleermuizen die foerageerden over het gebouw. Vier foeragerende gewone dwergvleermuizen zijn daarna tegelijkertijd waargenomen aan de noordoostzijde van het onderzoeksgebied. Verder zijn er om 21:15 uur en 21:20 uur zomerverblijven van twee gewone dwergvleermuizen aangetroffen aan de noordwestzijde van het gebouw. Eén zomerverblijf is gevestigd op de plek waar tijdens het ochtendbezoek van 13 juni 2019 één zwermende gewone dwergvleermuis is gezien maar toen niet is ingevlogen. Het andere zomerverblijf is aangetroffen in een open stootvoeg boven een raam aan

dezelfde noordwestzijde. Daarnaast is de kraamkolonie die in de ochtend was vastgesteld nogmaals waargenomen en is er vlak naast de gebruikte vliegopening nog een vliegopening gebruikt door één gewone dwergvleermuis. Vanwege de geringe afstand tussen deze twee vliegopeningingen gaan we er hier vanuit dat het om dezelfde kraamverblijfplaats gaat met twee vliegopeningingen. Uit de oorspronkelijke uitvliegopening zijn 11 gewone dwergvleermuizen uitgevlogen. Dit komt overeen met het aantal uitvliegers wat die ochtend is aangetroffen. Verder is er ook om 22:21 uur en 23:24 uur één overvliegende laatvlieger waargenomen aan de noordoostzijde van het onderzoeksgebied.

Zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

Zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

14 juni, avond vleermuis ronde 2

Op 14 juni is de eerste vleermuis waargenomen om 22:10 uur. Dit betrof een foeragerende gewone dwergvleermuis aan de noordoostzijde van het onderzoeksgebied. Verder zijn er gedurende het onderzoek nog enkele waarnemingen gedaan van foeragerende en overvliegende gewone dwergvleermuizen. Deze waarnemingen zijn voornamelijk ook allemaal aan de noordoostzijde van het onderzoeksgebied. Naast de gewone dwergvleermuis zijn er ook foeragerende en overvliegende laatvliegers waargenomen. De eerste waarnemingen van laatvliegers, twee foeragerende individuen, zijn gedaan om 22:19 uur aan de noordzijde en noordoostzijde. Om 22:26 uur werden er weer foeragerende laatvliegers waargenomen. Ditmaal waren het drie exemplaren die tot circa 23:10 uur aan het foerageren zijn geweest. Verder zijn er geen nieuwe zomer- en/of kraamverblijven aangetroffen

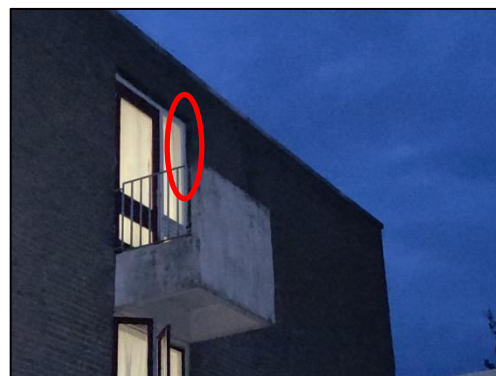
10 juli, avond, vleermuisronde 3

De eerste vleermuizen zijn waargenomen om 22:05 uur. Het betrof uitvliegende gewone dwergvleermuizen aan de zuidwestzijde van het gebouw. Om 22:42 uur waren er in totaal 35 vleermuizen uitgevlogen van onderuit de daklijst. Deze aantallen bevestigen de aanwezigheid van een kraamkolonie. Om 22:16 uur is er nog een kraamverblijfplaats waargenomen aan de zuidzijde van het gebouw in een kier van het deurkozijn. Circa tien gewone dwergvleermuizen zijn er waargenomen rondom de verblijfplaats. Vier vleermuizen hiervan hebben zwermgedrag vertoond door het aantikken van de gevel rondom de verblijfplaats. Een aantal van de circa tien vleermuizen vloog zonder sonar. Ook is er elders een zomerverblijf aangetroffen. Om 22:11 uur is er één uitvlieger waargenomen aan de noordzijde van het onderzoeksgebied. Deze

gewone dwergvleermuis vloog uit vanuit de daklijst op de hoek. Verder werden er ook foeragerende en overvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Naast de gewone dwergvleermuis zijn er ook foeragerende en overvliegende laatvliegers waargenomen en een overvliegende rosse vleermuis. Twee foeragerende laatvliegers werden waargenomen aan de noordwestzijde, één aan de noordoostzijde en twee aan de zuidoostzijde van het onderzoeksgebied. De rosse vleermuis werd waargenomen aan de westkant van het onderzoeksgebied.

Zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

Kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

Kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis

Zie bijlage 1 voor de visualisatie van de waarnemingen per veldbezoek.

5.2.2 Paarverblijfonderzoek

3 september

De eerste vleermuis is waargenomen om 0:18 uur aan de oostzijde. Het betrof een baltsende gewone dwergvleermuis. Om 0:49 uur is nogmaals een baltsende vleermuis waargenomen aan deze zijde. Ook zijn er deze avond twee overvliegende gewone dwergvleermuizen gehoord aan de zuidwestzijde en zijn er twee foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen; één aan de oostzijde en één aan de zuidoostzijde. Daarnaast zijn er ook twee overvliegende laatvlieger waargenomen waarvan één om 0:33 uur aan de noordwestzijde en één om 0:39 uur aan de zuidwestzijde. Verder zijn er geen waarnemingen meer gedaan in het onderzoeksgebied.

30 september

Om 20:39 uur is de eerste waarneming gedaan. Het betrof een baltsende gewone dwergvleermuis aan de noordwestzijde van het onderzoeksgebied. Ook zijn er baltsgeluiden van de gewone dwergvleermuizen gehoord aan de zuidzijde en oostzijde binnen het onderzoeksgebied en aan de zuidoostzijde buiten het onderzoeksgebied. Dit wijst erop dat er paarterritoria van gewone dwergvleermuizen aanwezig zijn. Binnen een dergelijk territorium bevindt zich een paarverblijfplaats. Gewone dwergvleermuizen hebben zulke verblijfplaatsen in gebouwen. Drie van de vier paarterritoria overlappen het onderzoeksgebied. Zie bijlage 1 voor de ligging van deze paarterritoria. Daarom dient geconcludeerd te worden dat zich in het onderzoeksgebied drie paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis bevinden. In het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied zijn ook zomerverblijven vastgesteld. Dergelijke zomerverblijven zijn regelmatig van solitaire mannetjes die in de paartijd deze als paarverblijf gebruiken. Daarom gaan we er vanuit dat één van de drie zomerverblijven binnen dit territorium ook als paarverblijfplaats wordt gebruikt. Binnen de andere twee territoria binnen het onderzoeksgebied zijn geen zomerverblijven aangetroffen. Hier moeten dan dus ook nog twee paarverblijven aanwezig zijn.

Verder zijn er vijf foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in het onderzoeksgebied waarvan drie aan de noordwestzijde, één aan de noordoostzijde en één aan de zuidoostzijde. Daarnaast is er één overvliegende ruige dwergvleermuis waargenomen om 21:53 uur op de parkeerplaats aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied.

Zie bijlage 1 voor de visualisatie van de waarnemingen per veldbezoek.

5.2.3 *Massawinterverblijfonderzoek*

14 augustus

Tijdens deze onderzoeksronde is er weinig activiteit van vleermuizen waargenomen. De eerste vleermuis is waargenomen om 0:23 uur aan de noordwestzijde van het gebouw. Het betrof één overvliegende gewone dwergvleermuis. Om 0:27 uur werd er in het gebied ook kort gebaltst door een gewone dwergvleermuis en om 0:47 uur werd nogmaals één overvliegende gewone vleermuis aangetroffen. Aan de zuidwestzijde is om 1:02 uur alleen heel kort gefoerageerd door een gewone dwergvleermuis. Verder zijn er geen waarnemingen meer gedaan binnen het onderzoeksgebied.

3 september

Zie voor de waarnemingen van dit veldbezoek paragraaf 5.2. Ook tijdens dit veldbezoek zijn er geen waarnemingen gedaan van massawinterzwermen van de gewone dwergvleermuis. Al met al kan dus worden geconcludeerd dat er geen massawinterverblijf in de bebouwing in het plangebied aanwezig is.

5.2.4 *Aanwezigheid essentiële elementen*

Voor vleermuizen zijn alle vormen van verblijfplaatsen essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het onderzoeksgebied is een kraamverblijfplaats met drie invliegopeningen, vier zomerverblijfplaatsen, één zomer- en paarverblijfplaats en twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Verder zijn er tijdens het paaronderzoek paarterritoria aangetroffen van

de gewone dwergvleermuis. Drie van deze territoriums liggen binnen het plangebied en één ligt er buiten. Verder zijn er geen verblijfplaatsen of territoriums van andere vleermuissoorten aangetroffen.

Ook foerageergebieden en vliegroutes kunnen essentiële elementen vormen. In dit geval wordt redelijk constant gefoerageerd door vleermuizen in het onderzoeksgebied rondom de groenstructuren, bomen en over de gazons. In de omgeving is echter alternatief foerageergebied aanwezig in de vorm van groenstructuren en weilanden waar vleermuizen ook gebruik van maken. Daarom is voor de vleermuizen zonder verblijfplaats geen sprake van een essentieel foerageergebied in het plangebied. Voor de vleermuizen met een verblijfplaats in het onderzoeksgebied geldt dat voor behoud van functionaliteit van de deze verblijfplaatsen voldoende groen in het onderzoeksgebied aanwezig moet blijven. Voor vleermuizen is het namelijk van belang om direct bij het uitvliegen al wat te kunnen foerageren rond de verblijfplaats. Als dit niet meer mogelijk is zullen de vleermuizen de verblijfplaats steeds minder gaan gebruiken. Daarom zijn de groenstructuren, bomen en gazons binnen het onderzoeksgebied essentieel foerageergebied.

Tijdens het onderzoek zijn geen duidelijke vliegroutes vastgesteld. Essentiele vliegroutes zijn dan ook niet aanwezig.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?

In het plangebied is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van egels en vleermuizen en de essentiële elementen voor deze soorten. Uit het onderzoek blijkt dat de gehele groene buitenruimte als leefgebied door de egel in gebruik is. Ook is duidelijk dat in of direct rond het plangebied sprake is van voortplanting. Onder de aanwezige boschages, struiken en hagen in het onderzoeksgebied kunnen egels een nest maken voor de voortplanting of voor hun winterslaap. Met de geplande ruimtelijke ontwikkeling gaat een deel van deze groene buitenruimte (tijdelijk) verloren, waarbij ook nestplaatsen verloren kunnen gaan. In dat geval is sprake van een overtreding van de Wet natuurbescherming.

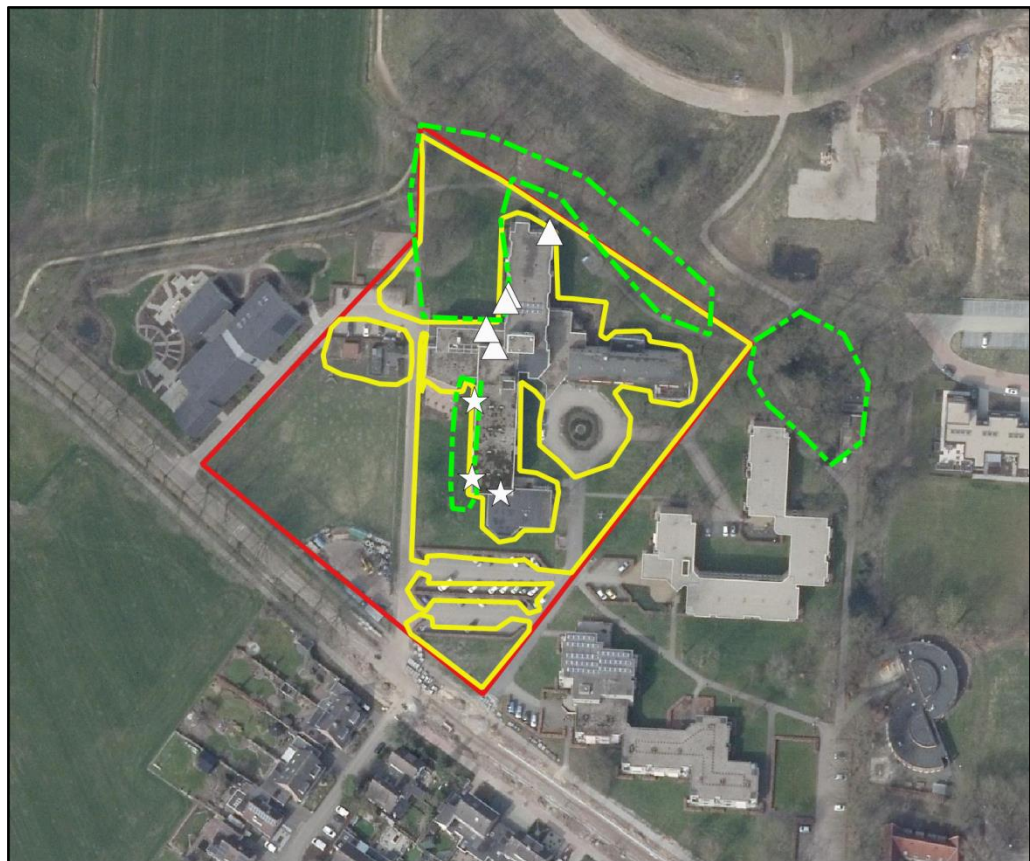
Uit het onderzoek naar vleermuizen blijkt dat verschillende beschermde elementen van de gewone dwergvleermuis in het plangebied aanwezig zijn. In totaal zijn de volgende verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aangetroffen binnen in het plangebied:

- 1 kraamverblijfplaats met drie invliegopeningen
- 4 zomerverblijfplaatsen
- 1 zomer-/paarverblijfplaats
- 2 paarverblijfplaatsen

Essentiële elementen van de buitenruimte binnen het plangebied zijn:

- Foerageergebied van de gewone dwergvleermuis voor het behouden van de functionaliteit van de aanwezige verblijfplaatsen

Zie navolgende afbeelding voor de locaties van de aanwezige (essentiële) elementen in het onderzoeksgebied van de gewone dwergvleermuis en egel.

Legenda (essentiële) elementen

- ☆ kraamverblijfplaats gewone dwergvleermuis
- △ zomerverblijfplaats gewone dwergvleermuis
- ▭ (green dashed) essentieel foerageergebied gewone dwergvleermuis
- ▭ (yellow) leefgebied egel
- ▭ (red) Plangebied

Leefgebied egel en essentiële verblijfplaatsen en foerageergebied van de gewone dwergvleermuis

Met de geplande werkzaamheden gaan de verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verloren. Ook is kans aanwezig op het verwonden of doden van de gewone dwergvleermuizen bij de werkzaamheden. In dat geval is sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming.

Om de werkzaamheden toch door te laten gaan is voor de egel en gewone dwergvleermuis een ontheffing Wet natuurbescherming nodig in combinatie met het treffen van mitigerende maatregelen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht.

6.2 Ontheffing aanvragen

Het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen waarbij beschermde soorten (zoals de egel en gewone dwergvleermuis) worden verstoord is wettelijk gezien mogelijk als men in het

bezit is van een ontheffing Wet natuurbescherming. Een dergelijke ontheffing dient voor dit project aangevraagd te worden bij de Provincie Overijssel.

Bij het indienen van een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming dient een projectplan te worden opgesteld. In dit plan wordt onder andere de verspreiding van de betreffende beschermde soort in het plangebied verwoord alsmede het (wettelijk) belang van de ingreep onderbouwd. Daarnaast dient een uitgebreide alternatievenafweging plaats te vinden over waarom de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen niet is te voorkomen.

Een ontheffing wordt enkel verleend als voldoende mitigerende maatregelen worden getroffen om zoveel mogelijk schade aan de gewone dwergvleermuis en egel te voorkomen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met alle broedende vogels en de zorgplicht.

6.3 Mitigerende maatregelen

6.3.1 Egel

Mitigerende maatregelen voor egels houden over het algemeen in dat er in de omgeving nieuw leefgebied aangelegd wordt en oud leefgebied ongeschikt wordt gemaakt. Het is echter van belang om oud leefgebied ongeschikt te maken in de minst kwetsbare periode voor egel (september en oktober). Dit ongeschikt maken kan bijvoorbeeld door het weghalen van struiken en bomen om zo het gebied kaal te maken.

6.3.2 Gewone dwergvleermuis

Mitigerende maatregelen voor vleermuizen houden over het algemeen in dat in de omgeving tijdelijke kasten worden geplaatst en vervolgens een gewenningsperiode wordt aangehouden. Daarna wordt de bebouwing ongeschikt gemaakt voor vleermuizen. Als vervolgens de bebouwing vleermuisvrij is verklaard, kunnen de geplande ruimtelijke ingrepen plaatsvinden. Tenslotte worden dan nieuwe permanente voorzieningen in de nieuwbouw gerealiseerd.

6.4 Broedperiode en zorgplicht

De zorgplicht van de Wet natuurbescherming is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Als dit leidt tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoort, is een dergelijk nest strikt beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is hiervoor geen vrijstelling te verkrijgen in het kader

van de Wet natuurbescherming. Wij adviseren daarom om de werkzaamheden buiten de broedperiode te starten.

6.5 Vervolgstappen

- Aanvragen ontheffing Wet natuurbescherming;
- Tref tijdig voldoende mitigerende maatregelen;
- Houd rekening met broedende vogels;
- Houd rekening met de zorgplicht.

Geraadpleegde literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

Provincie Overijssel, 2019. Soortenbescherming in Overijssel; bunzing, egel, hermelijn en wezel. Provincie Overijssel, Zwolle.

Timmerman, F.2019. Quicksan Wet natuurbescherming – Stevenskamp, Heeten. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR2019-096

Websites:

www.bij12.nl

www.ndff.nl

www.overijssel.nl

www.rijksoverheid.nl

www.sovon.nl

www.vleermuizenindestad.nl

www.vogelbescherming.nl

www.wetten.nl

www.zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1. Overzicht waarnemingen vleermuizen per veldbezoek

Legenda, kraamonderzoek vleermuis, 13 juni ochtend

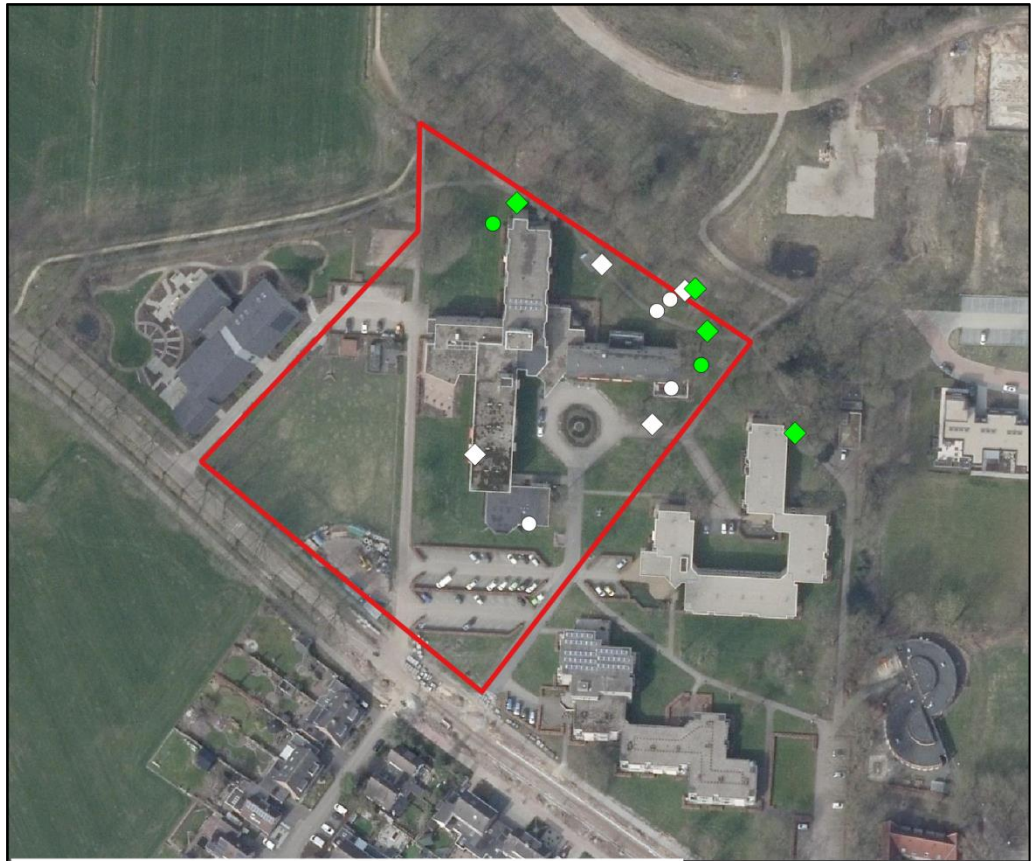
- ☆ Gewone dwergvleermuis - kraamverblijfplaats
- △ Gewone dwergvleermuis - zomerverblijfplaats
- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- ◐ Gewone dwergvleermuis - zwermgedrag
- Laatvlieger - langs/overvliegend
- ▭ Plangebied

Legenda, kraamonderzoek vleermuis, 13 juni avond

- ☆ Gewone dwergvleermuis - kraamverblijfplaats
- △ Gewone dwergvleermuis - zomerverblijfplaats
- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- ◐ Gewone dwergvleermuis - zwermgedrag
- Laatvlieger - langs/overvliegend
- ▭ Plangebied

Legenda, kraamonderzoek vleermuis, 14 juni

- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- Laatvlieger - langs/overvliegend
- ◆ Laatvlieger - foeragerend
- ▭ Plangebied

Legenda, kraamonderzoek vleermuis, 10 juli

- △ Gewone dwergvleermuis - zomerverblijfplaats
- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- ◐ Gewone dwergvleermuis - zwermgedrag
- ★ Laatvlieger - kraamverblijfplaats
- Laatvlieger - langs/overvliegend
- ◆ Laatvlieger - foeragerend
- ◆ Rosse vleermuis - foeragerend
- Plangebied

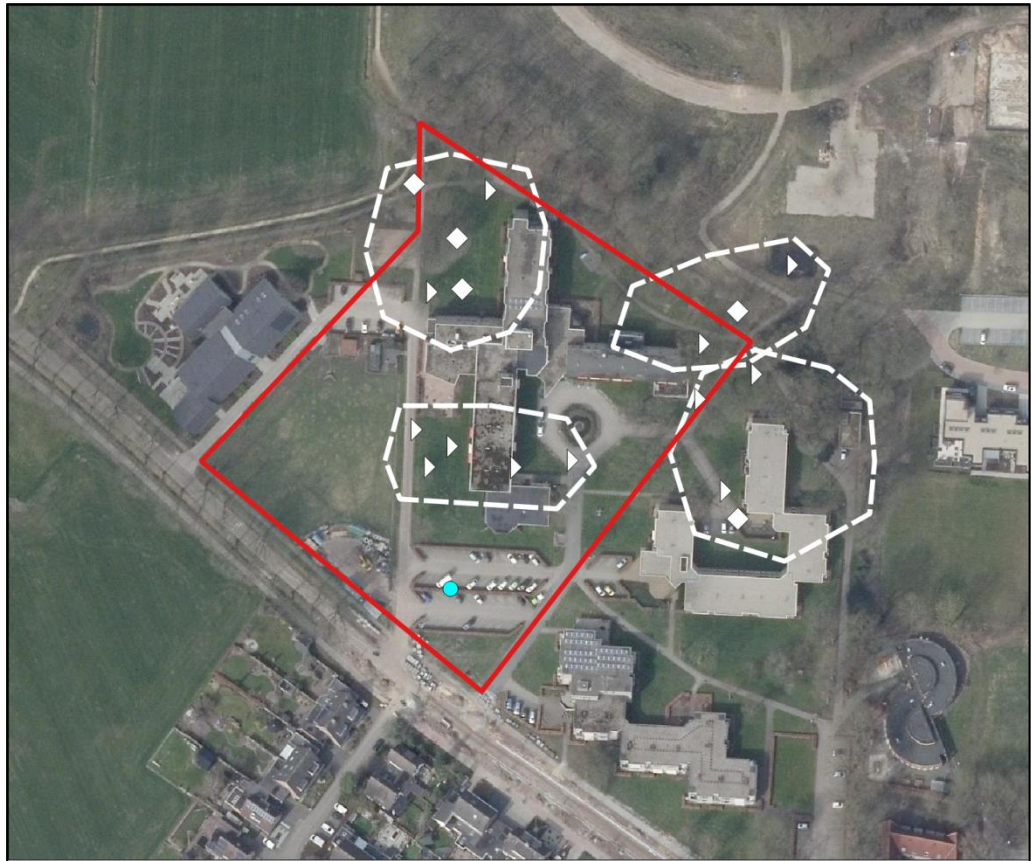
Legenda, paaronderzoek vleermuis, 14 augustus

- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ▷ Gewone dwergvleermuis - werfroepend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- Plangebied

Legenda, paaronderzoek vleermuis, 3 september

- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ▷ Gewone dwergvleermuis - werfroepend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- Laatvlieger - langs/overvliegend
- ▭ Plangebied

Legenda paaronderzoek vleermuis, 30 september

- Gewone dwergvleermuis - langs/overvliegend
- Gewone dwergvleermuis - werfroepend
- ◇ Gewone dwergvleermuis - foeragerend
- Ruige dwergvleermuis - langs/overvliegend
- ▭ Plangebied
- ▭ Paarterritorium